

ר' בנימין לוי השליח השני שנזכר בסוף אגרתם של אנשי קורפו, ר' בנימין לוי, הוא לפי השערתו, המקובל ר' בנימין ב"ר מאיר הלוי, ותלמידו של ר' חייא רופא בצפת, שעזב את צפת ועבר לירושלים, ושם ראה אותו ר' דוד קונפורטי. הוא היה שנית לעת זקנתו בשליחות עצמו באירופה בשנות תי"ז—תי"ט (1657—1659), וידובר בו בפרוטרוט להלן במקומו.²⁰

ר' גדליה ליפשיץ באותה שנה שבה היה ר' משה די טולידו בשליחות ירושלים בקורפו, אנו מוצאים שליח ירושלים אחר, ר' גדליה ב"ר שלמה זלמן ליפשיץ, בארצות הבלקן. בראש חודש סיון ע"ט (1629) היה בבלגראד ואישר שם תשובה-בהלכה של רב העיר ר' יהודה לירמה, וחתם: "כה דברי הטרוד והמטולטל בעסק המצוה... גדליה בן א"א כהר"ר שלמה המכונה זלמן ז"ל נר"ו איש ליפשיץ ציר נאמן לשולחיו דעניי ואביוני ירושלי" ע"ה תוב"ב".²¹ הוא היה איש פולין ותלמידו של ר' מאיר ב"ר גדליה המכונה מהר"ם מלובלין. בשנת שע"ח (1618) עלה מפולין לא"י, ובדרכו היה בפראג וקיבל שם הסכמות מאת ר' שלמה אפרים לונטשיץ בעל "כלי יקר" ור' ישעיה הורוויץ בעל השל"ה, על ספרו "עץ שתול" פירוש על ספר העיקרים. באותה שנה היה בויניציאה והדפיס שם את ספרו זה, וכן הגיה שם את ספר-תשובותיו של רבו המהר"ם מלובלין בשם "מנהיר עיני חכמים". מויניציאה עלה לא"י בשנת שע"ט (1619) לערך והתישב בירושלים, ומשם נשלח בשליחות לאחר גזירות ה' פרוך. בשנת ש"ץ (1630) נשלחו מירושלים למרוקו שני שלוחים, ר' אברהם ביטון ור' שמואל רימון. הגיעה לידינו אגרת שכתבו חכמי ירושלים בענין שליחותם לפאס, ובה פרטים חשובים על גזירות ה' פרוך ועל השלוחים שנשלחו כשוך הגזירות לכל תפוצות ישראל. באגרת נאמר: "כי בא השודד עלינו זה ארבעה שנים, איש צר ואויב, אכלנו הממנה, בוז כסף וזהב כל הנמצא אחנו, ולא השיב ידו מבלע לאסור אותנו בכבלי ברזל ובמחשכים הושיבנו כמתי עולם, יסור יסרנו ביסורין קשים ובמכות משונות, עד כי קצת מתושבי העיר סכנו בנפשותם והשליכו עצמם מחומות ירושלים והיתה נפשם לשלל, והניחו נשיהם וטפם כעבדים שבויים בידי צר בערום ובחוסר כל, והנשארים נמקו בעונם והוכרחו למסור עצמם לגוים והפלילים יושבי הארץ בכדי לפדות יותר מאלף נפשות מישראל מחרב והרג. וכדי שלא ינהוג אותו הצר הצורר ואנשיו הפקר בבנות ירושלים ח"ו כמנהג השבויות, נמכרו כל הקהל ונתמשכנו לאומות בעד סך ארבעים אלף ריאליש בנשך ובתרבית. ובעת ובעונה היא קצת אנשי חיל אשר נגע אלהים בלבם יצאו וכתתו רגלם בערי טורקיה ופרנקיא לגבולות לפדיון שבויים... ובשובם פרענו... ובחסדי ה' נתנו לרחמים בעיני הפלילים... להתרצות עם הקרן ולהניח הרבית בתנאי שאם נפרע להם הקרן במשך שלשה שנים יניחו... ועתה בראותנו שבאה עת... השילום ואפס כסף, גם כי אחינו... אשר בערי הטורקיה וגלילות פרנקיא הגדילו לעשות חסדים עמנו... חזרנו לשלוח שלוחים להם... כי לא נהיתה ולא נראתה כזאת מיום גלות הארץ. ושלוחינו אשר הלכו ראשונה בערי איטליה שלחו כתבים בקרב מתניכם קדוש להודיע צרותינו, ומהיום ההוא עד היום הזה לא ראינו פרוטה ולא תשובה משם, על כן חלינו פני צירי אמונים... כה"ר אברהם ביטון נר"ו, ואיש חיל... כה"ר שמואל רימון נר"ו לדפוק על פתחי נדיבותם להמציא לנו פדות מעבדות... כי לא נעלם מעיני קדושתכם, כי רוב עניי הקהל הזה הם עניים הבאים מארצות המערב.

ר' אברהם ביטון ר' שמואל רימון

20 עיין להלן עמ' 283—285.

21 פליטת בת יהודה, שו"ת לר' יהודה לירמה, ויניציאה 1647, סוף סימן כ"ו.

זקנים וקנות אשר באים לזכות לקבורת הארץ הקדושה הזאת, ולכם... משפט הגאולה... "22
על אגרת זו חתמו חכמי ירושלים, ובא עליה גם אישור מאת ראשי עולי צפון אפריקה
שישבו בירושלים.

השליח הראשון הנזכר באגרת הוא אולי ר' אברהם די בוטון, שאנו מוצאים אותו אח"כ
בצפת, שבה חתם בשנת שצ"ח על אגרת לאפוטרופסי הקדש פרינסיפאל בויניציאה.²³
ואין הוא ר' חייא אברהם די בוטון, כפי שמשער א. רבלין,²⁴ שהרי זה עלה לירושלים רק
בשנת תל"א, ולא היה יכול איפוא להישלח משם בשנת ש"ץ.

השליח השני, ר' שמואל רימון, הוא אולי ר' שמואל רומאנו, שהלך בימים ההם בשליחות
ירושלים גם ליוון, כפי שנאמר באגרת-שליחותו: "העיר ה' את רוח החכם... כמה"ר שמואל
רומאנו נר"ו לעלות בהר ה' וירא את עניינו ונתחננה לפניו להיות לנו לפה ולמליץ בכל ערי
המוריאה... "25

בשנת שצ"א (1631) נמצא באיטליה ובאמשטרדם בשליחות ירושלים ר' שמואל טרדיאולה, ר' שמואל
מראשי הישוב בירושלים בימי גזירות ו' פרוך.²⁶ באמשטרדם נתקבל לרב בקהל "בית
ישראל". בפנקס הקהל ההוא מסופר, שראשי הקהל שמעו מפי אנשים מליוורנו דברי-שבח
על השליח שהוא חכם וחסיד גדול, ולאחר שדרש השליח אצלם דרשות אחדות, הכירו בו
שהוא חכם ומלומד, ואז אמרו זה לזה: זה שנים רבות שאנו מבקשים איש כזה בויניציאה
ובמקומות אחרים ולא מצאנו. הזמינוהו לאספת ה"מעמד" (ראשי הקהל) והוא סיפר על
שליחותו, וכן סיפר על סבלותיו בירושלים שבה נתפס כאחד מחשובי העיר. הוחלט לקבלו
לרב בקהל "בית ישראל" וניתנה לו נדבה שיוכל לפדות את אשתו ובניו בירושלים.²⁷
אולם כנראה לא השתקע באמשטרדם, כי בשנת ת"ה לערך מצא אותו ר' דוד קונפורטי
בירושלים, והוא מתארו כ"חכם זקן ובעל ישיבה".²⁸

בשנת שצ"ו (1636) נדפס בויניציאה, בודאי ע"י שליח ירושלים, ספר קטן מאת חכם
ירושלמי שהעלים את שמו, ובו תיאור מפורט של גזירות ו' פרוך מפי עד ראיה. הספר
שנקרא בשם "חרבות ירושלם"²⁹ נשלח מירושלים בתורת "אגרת אוגרת הצרות הסוערות
על ירושלם", ובסופה אגרת קריאה-לעזרה, החתומה: "כה מעתירים דלי ואבלי ציון החות"
מים בדמע בתוככי ירושלם עיר הקדש, וחתומותיהם לא נדפסו. בסוף הספר נדפסו דברי
חכמים שונים מירושלים (ר' יום טוב לוזיא, ר' ישי מוניין, ר' שמואל ו' סיד, ר' ישראל
בנימין, ר' ישראל ב"ר עזריה זאבי, ר' אהרן ב"ר משה ו' מכיר, ור' יעקב רומאנו), שסבלו
בגופם מתגרת יד הצורר, והם מאשרים את אמיתות התיאור של פרשת המאורעות. לבסוף
נדפסו דברי חכמי ויניציאה (ר' יהודה אריה ממודינא, ר' שמחה לוצאטו, ר' נחמיה סא-
ראואל, ר' שמעיה די מדינה, ר' עזריה פיגו ור' שמואל מסעוד) המצטרפים לקריאה-לעזרה.

22 י. מ. טולידאנו, בקובץ: Hebrew Union College Annual, IV (1927), pp. 464—466.

23 מטה יוסף, שו"ת לר' יוסף הלוי נזיר, ח"ב, קושטאנדינא תפ"ו, יו"ד, סוף סימן י"א.

24 מלואים לתולדות חכמי ירושלים, עמ' 19.

25 כ"י בית הספרים והאוניברסיטאי בירושלים, סימן 61 8°, באגרת תחילתה: הן אראלים צעקו חוצה.

26 חרבות ירושלים, מהדורת א. רבלין, עמ' 17, 31.

27 J. D'Ancona, In: Geschiedens der Joden in Nederland, ed. Brugmans-Frank, Amsterdam 1940, p. 265.

28 קורא הדורות, מהדורת ד. קאסעל, דף מ"ט.

29 עין לעיל הערה 3.